Skokla Nr 2 - 2019

Nannestad Historielag

MEDLEMSNYTT SKOKLA

Foto: Nannestad Historielag

SÆTER MEIERI I MOREPPEN

Mer om Meieriet i Moreppen inne i bladet.

Lederen:

Det nærmer seg sommer, og Nannestad Historielag vil som vanlig markere at våronna er ferdig med Skoklefall på Sør- Kringler 3. juni, en god og lang tradisjon for Nannestad Historielag.

Vi har hatt årsmøte og valg. Den største endringen etter valget er at Roy Carlsen går ut av styret etter 3 år som leder av Nannestad Historielag. Jeg vil benytte anledningen til å takke Roy for en fantastisk og iherdig innsats for laget gjennom disse tre årene som leder, og håper at vi fortsatt får glede av Roys kunnskap og engasjement som medlem i laget. Selv kommer jeg inn som leder av historielaget uten erfaring fra styret, og er svært glad for at de fleste styremedlemmer fortsetter i sine roller etter konstituering av styret. Her er mange med lang og god erfaring fra arbeidet i Nannestad Historielag og Nannestad Bygdemuseum, så jeg ser at jeg vil ha mye god kompetanse rundt meg. Jeg vil også rette en stor takk til Bosse Tangen som har delt av sin erfaring og vist stor hjelpsomhet for en fersk leder.

Nannestad Historielag har flere arbeidsgrupper og det vil være behov for å få i gang nye etter hvert, det er mye å gripe tak i. Det kommer også nye og spennende innspill fra Romerike Historielag som vi skal se nærmere på. Jeg håper at flere medlemmer vil delta i dette arbeidet, og vi vil ta dette opp som tema på medlemsmøtene.
Som vedtatt i årsmøtet har vi etablert en ny hjemmeside, hvor Svein Monsen er redaktør. Følg med på hjemmesiden her for å se nyheter.

Vi har ikke et ferdig program for aktivitetene til høsten, dette er under planlegging og vil bli sendt ut så snart det er klart. I mellomtiden oppfordrer jeg alle som har mulighet til å ta en tur innom museet og se den flotte utstillingen i forbindelse med Speiderjubileet, hvor også våre medlemmer i fagutvalget for museet har bidratt. Nannestad Historielag vil ikke ha noen stand ute på Nannestadfestivalen, men museet vil være åpent.
Og så vil jeg benytte anledningen til å ønske dere alle en god sommer!
Berit Schei Hagen

Styre:

Berit Schei Hagen	Leder	beritsch.hagen@gmail.com	tlf: 905 84 717
Villy Ruud	Nestleder	vi-ruu@online.no	tlf: 911 68 671
Ruth Thomter	Sekretær	ruth.tomter@gmail.com	tlf: 926 72 657
Cato Sand	Kasserer	c-sand@online.no	tlf: 615 38 967
Kjell Berglund	Web	kjberglu@online.no	tlf: 950 39 101

Vararepresentanter: Liv Stokstad, og Pål Olav Kraabøl.

Skokla Redaktør: Svein Monsen sveinlmm@gmail.com - tlf.90552747

Skokla-redaksjonen:

Villy Ruud - vi-ruu@online.no - tlf. 911 68 671

Unni Breen Vinge vinge-un-b-vi@online.no - tlf.97171700

Endringer i programmet kunngjøres på våre internettsider.
www.nannestad-historielag.org
Eller med oppslag i Biblioteket - Servicekontoret.

Historien om en gammel pute.

Foto: Nannestad Historielag

Slektsgransking kan nyttes til så mangt!
En gammel, til dels møllspist brodert pute, rimeligvis såkalt høyende, skal vi se litt på. Det har vært spekulert over av hvem og hvor på Romerike den er brodert. Det kjennes 2 a 3 til av samme mønster, bl.a to på Nordiska Museet i Stockholm, hvorav den ene angis å være kommet fra Gol i Hallingdal. Det en visste om puten var at den i midten av 1800 årene, hadde vært i Karen Wilhelmsdtr. Rovolds eie og arvet av henne. Den eies nå(1948) av en av hennes etterkommere, fru

Ingrid Finsen på Frogner, som hadde den etter sin mor, fru Anna Randby i Ullensaker.

I manntallet for 1801 i Nannestad finnes det på Rovold følgende personer: Karen Olsdtr. Enke, 51 år og barna Wilhelm 26 år, Karen 23 år, Ole 17 og Anne 12 år. Karen Wilhelmsdatter var datter av Wilhelm Rovold. Wilhelms mor skulle i følge manntallet være født ca 1750. I kirkeboken for Nannestad finnes en Kari Olsdatter, født april i 1748, som kan være henne. Hun oppgis å være datter av en Ole Nielssen og hustru Dorthe Willumsdatter Bjertnes. Blar en videre tilbake i kirkeboken, finner en at samme foreldrepar i 1745 har en sønn Hans til dåpen og i 1743 døpes datteren Anna. 13 juli 1741 copuleres ungkar Ole Nielssen Waaler og enken Dorthe Willumsdatter Bjertnes. Deres ovennevnte datter Anna Olsdtr. Ble konfirmert 1759, nettopp det årstall som er brodert på puten. Den er altså ferdigbrodert til eller av Annatil hennes konfirmasjon og hennes foeldres monogram O.N.S. og D.W.D. for Ole Nielssen og Dorthe Willumsdatter er satt på. Puten er ca 55 cm i kvadrat, brodert med ullgarn i flere farger på blått fireskaft vadmel. Baksiden er brunt kalveskinn.
Fra Villy Ruuds lokale arkiver.

n`Anders Lauvåshagan.

Mel: Vindens engar

Det går en sti gjennom Lauvåshagan
der tunge røyser forteller sitt.
Her bodde`n Anders, og jorder laga`n,
men ingen veit vel å han har slitt.
Som kjerketjener og skogens hyrde,
han hente roa fra sjelas kraft.
Og Marte hjalp`n med dagens byrde,
med sterke hender og korte skaft.

Og enda skimtes et røti gjerde,
som viser Anders sin stolte plass.
Det kan vel stå der og bør jo være
et lite minne, ja sånn på trass.
En morken brønn dukker opp i bekken
der Marte vaska og henta vann.
Mens Anders trylla fram fisk fra sekken,
en liten hara med varsom hand.

Det høres lyder fra Lauvåslia,
men gamle Anders har gitt seg nå.
Vi bygger hus i kapp med tida,
og alle stier har asfalt på.
Den fine enga der opp om leet
har nesten mista si blomsterprakt.
Men hvis du finner det rette steet,
kan du for alltid der holde vakt.

Ja, kanskje sitter han på ei tue,
lar blikke følgje med tidas jag.
Ser hus i rekker, der hass ega stue
engang blei lafta med øks og sag.
I lufta seiler en sak med vinger,
den fugge`ln synger da itte reint.
mon tru å framtia med seg bringer,
i Lauvåshagan er det for seint.

ViRu 2000.

SÆTER MEIERI I MOREPPEN

"Sæter meieri". *Dette huset er uten tvil det mest besøkte stedet i hele Moreppen. Her har det vært meieridrift, her drev Alf Brovold og senere Henry Østby i mange år landhandleri og dagligvareforretning, her var det postkontor og en kort periode også bankfilial, mens bygningen i dag huser vår lokale pub. På bildet, som må være tatt en gang på 1930-tallet, ser vi Alf Brovold som den gangen drev forretningen her.*

Foto: Nannestad Historielag

I 1880- åra ble en gårdsbygning på Våler flyttet til Moreppen og satt opp som meierilokale. Denne bygningen står her den dag i dag. På dette «Sæter meieri» begynte man å lage ost og prim, en produksjon som ble opprettholdt i bortimot tretti år. Fra omkring 1910 ble det kjørt melk med hest til Dal stasjon, og deretter med tog til hovedstaden. Kjøreren måtte ut klokka tre om natta for at melka skulle bli sendt med første toget til byen. På grunn av sin høye fettprosent hadde melka fra Moreppen et ekstra godt rykte blant forbrukerne i Oslo.

Sæter meieri ga på denne tiden fast arbeid til to mann, i tillegg til at det om vinteren var flere som var engasjert i iskjøringa. Karl Møllerstad var en av de sistnevnte. De sagde isblokker på 50-60 cm i firkant, men når isen var spesielt tjukk om vinteren, kunne blokkene bli 70-80 cm høye.

«Vi hadde 10 øre isen, og på en god dag kunne vi klare rundt 300 slike blokker», fortalte Karl. Isen, som kom fra Flatnertjern og Aurtjern, ble kjørt til meieriet med hest og slede og lagret i våt sagflis og brukt til kjøling utover sommeren. Det tykke laget av våt sagflis i kum-veggene gjorde at blokkene holdt seg til neste vinter, og melk og andre varer ble stablet oppå kummene med is.

Helt fram til 1951-52 var det virksomhet i Sæter meieri. Når meieriet blei nedlagt, fikk landhandleriet til Henry Østby, som lå vegg i vegg, melk og fløte i sitt varesortiment. Nå fikk man melk på flasker fra Fellesmeieriet i Oslo. På slutten av 60 åra ble det startet meieri på Jessheim.

Melken fra byen kom i tunge tre-kasser, 11 flasker i hver kasse, levert hver dag. Det gikk på denne tiden daglig to godsruter til og fra byen, og i tillegg til melk ble det levert 50 kilos sekker med mjøl og 75 kilos sekker med salt. Det fantes ingen heisanretning på bilene, og de sterke karene som kjørte godsrutene var Einar Bjerke og Ole Thorud.

Fra Moreppen vel, 1954-2004.

GARDSNAVN KAN FORTELLE LOKAL HISTORIE

Minner fra vikingtida i form av redskaper, våpen og gravhauger er for få og tilfeldige for å gi et godt bilde av den opprinnelige bosettingen i bygda. Men her kan de gamle gardsnavnene komme til god hjelp, for nettopp i denne tida skjedde en betydelig utvikling i jordbruket. Mye av den tunge og vanskelige jorda kunne da dyrkes opp, takket være jernet som de selv hadde lært å lage av myrmalm.

Særlig i Bjørke, den gamle sentrale bygda i Vest-torp, var det bra med myrmalm, og her finner en mange fornminner som forteller det.

STAD-NAVN

Når det gjelder navn som slutter stad og -set er disse blant de mest typiske for vikingetida. Begge navnetypene forekommer ofte kombinert med et personnavn som forledd.

Austad kommer av fornavnet Audulf, Engelstad av Ingjald, Nannestad av Nanni, Ramstad av Hrafn, Årstad av Ormr og Hafstad av Hafr.

Trugstad, muligens av Strugr, som betyr trassig eller sta. Brøstad av Brautastadir, bratte brauta på vestsida av garden.

Ukustad kommer av Uku(gammel hedensk kultus), Erpestad eller Yrpistad av et bekkenavn. Færstad av ferill, en rett vegstrekning, Kjærstad av ker, et gammelt fiskeredskap. Kjønstad hadde før et lite tjern på nordsiden av gården. Vesttorps største gard, Skeffilstad, av mannsnavnet Skefil.

NYE GARDER

Det ble ryddet mange nye garder i vikingetida, og storgarder ble også delt opp. Nordby, Østby og Vestby er typiske navn for denne tida, likeledes Stensgard. Det er flere naturbetegnende navn.

Vølu- av vål og haug. Vål er jord som er ryddet opp ved oppbryting og brenning. Ordet gikk ut av bruk i slutten av vikingetida, og det er bare bevart i visse stedsnavn. Typisk er at « haug» er korta ned til « u». Men uttalen henger igjen i dialekta vår.

Lysu er et interessant navn, og sett sammen med Ukustad, finnes det et flatt jorde som heter Skedsmo, kappridingsplass. Lysu het Lygishof, et fredelig sted på en haug.

URGARDEN BY

I Økrisgrenda i Vesttorp ble garden By anlagt omkring år 500 f.Kr. Lenger ut i bygda, i nabo soknet Læm(Holter), peker det seg ut urgarder som Foss, Holter, Jar og Eik. Disse drev åkerbruk på små åkerlapper. Viktigst var nok de naturlige engene, «vinene», som skaffet mat til fedrifta, som var viktigere enn kornet. Det gikk ikke lenge før enkelte fant ut at de ville bygge ny gard på en av disse «vinene». Slik oppsto disse vin navnene: Døli, Økri, Bræi, Hyllli, Døli, Løkji.

STEDSNAVN I BJØRKE

Langs åskanten nord for By ligger også garder som var i bruk før vikingetida. Navn som Åmot(elvemøte, Tøla og Vikka) er ett av disse. Totner(lunt og trivelig sted), samt Ås. I Stensgard, kanskje urgarden Vik. Både en bygdeborg og gravplasser tilsier at Vik er fra det første århundre. Siden ble urdgarden delt i vikingegarder som Limseth, Nordby, Stensgard, Sundby og Hærby.(Hærberg, av Hæra=grå).

Men det gamle maktsenteret på By flyttet seg etter hvert sørover til Bjørke og Skjennum. Skjennum tilhører en navneklasse med heim-navn, fra Kr.f. Kringler og Bjørke enda eldre. At Bjørke ble valgt til kjerkested er ingen tilfeldighet. Bjørke kommer av Bjarka, en bekk der bjørk er dominerende. Kringler er flertallsnavn for Kringla, som betyr noe avrundet. Skjennum, den skinnende heimen!

Laumb ble ryddet i eldre jernalder og het på gammalnorsk Logheimr, logr=vann, sjø, elv.

JERNALDERGARDER

Nord for Bjørke ligger garder som hører jernalderen til, slike som Hetåker(varm åker),Hol(rundaktig høgde), Åmål(elvebanke).Rud er også fra samme alder.

De eldre gardene i Bjørke, som Maura(Maurhagi=en havnestrekning med maurtuer), Mjælaberg(ligger på en jordrygg), Holkeby(Halka,mannsnavn), Jælberg(jorddekket berg), og Borhaug(borghaugen) hører også jernalderen til.

Synst i Økrisgrenda ligger garden Grindåker(grind og åker), sannsynlig fra vikingtida.

LEIRA SOM TRAFIKKÅRE

I daværende Læm(Holter), er det svært mange gamle gardsnavn. Den eldste heimgarden, Hveim, eller Hoheim som betyr den høyt -liggende heimen. De som slo seg til på Hveim kom i følge sagnet roende på Leirelva, som nok var hovedferdselsåre for store deler av bygda.

I Sydreppen finnes et par heimnavn til. Ånum av Uneimr. Der una betyr å trives. Slattum, kommer av høyslått, slåtteland for urgarden Jar. Fra før vikingetida: Gutu(veg eller gate), Haga(havnehaga til Foss), Låvegg(bratt egg langs en bekk), Rovol(revholene), Bjørkeik(skarp leirrygg, tilvokst med eik). Gangfløtt(Gamalfløtten, flatt jorde),Elton(elgjar=helligdom, beskytte og tun).Fevik(i en fuktig periode sto vannet fra Kjennsenga og helt inn til Fevik).

STORE URGARDER

De dominerende urgardene i hovedsognet var Homble pg Låke, og sannsynlig var også Bjertnes og Børkje opprinnelige urgarder. Navnet Homble har sin opprinnelse fra planten humle eller bekkenavnet Humla. På Låke står grunnvannet høgt og det er mange småbekker og iler, vann= låg eller lake.

Børkje i Moreppen het på gammalnorsk Birki, som betyr bjørk. Den opprinnelige garden lå der Kabberudsæter eller Mellombørkje er i dag.

Enger, Bidsler og Våler er alle vikingtidsnavn, som kan ha vært viner ellervåler til enda en eldre gard. Hynne=hjørne, har sammen med Hafstad, utgått fra Homble. De store gardene med endelsen -stad, er nok tidlig gått ut fra Låke.

Navn som Kjønstad, Nannestad og Skefilstad er svært sjeldne.

OPPBRUKT DYRKINGSJORD

Mot slutten av vikingtida var den dyrkbare jorda i bygda stort sett oppbrukt og utvidelse av jordbruket stoppet opp. Særlig var dette tilfelle i de tidligst befolkede områdene i nord og sør, mens det enda var tungdreven jord disponibelt i Midtbygda. Garder som ble ryddet i den første del av tidlig middelalder, fikk gjerne endelsen -rud=rydning. Ofte et mannsnavn i tillegg, f.eks. Kopperud, Langerud. Det er et par i Bjørke, fire i Holter og hele ti i Midtbygda.

Fra Bygdespeilet, Ola Breen. Egne notater, bygdebøkene.

Villy Ruud.

FISKETUR TIL KVERNSJØEN

Kvernsjøberget

Endelig havde jeg faaet bortryddet alle Hindringer for den ofte paatalte Fisketour til Qværnkjærnet. Efter endt Kirketjeneste og Middagsmaaltid vandrede jeg afsted en Juni-Søndagseftermiddag alene med min Medstang i Haanden. Efter et Par Timers Vandring kom jeg op i Fjeldet som det er høist uegentlig kaldes; thi her paa Rommerige har man ikke egentlige Fjelde, men kun lave skovbevoxede Aaser og Stenrøiser eller Urer, og selv op mellom disse Aaser ligger Bøndergaarde hist og her ingen Fjerdingmiil fra hverandre.
Jeg fulgte Stien som jeg omtrentlig kunde vide førte til Kjærnet. Jeg gik tæt forbi een av disse saakaldte Fjeldgaarde(Qværnsjølien), og snart laa KJærnets sortladne Flade for mig.

Jeg kastede ut og Fisken bed saa raskt at jeg ei engang fik Tid at slaae Ild paa min Pibe, eller at see op til den mørknende Himmel. I tallrige stimer gik Aaboren og Morten dybt ned i det klare Vand og nappede paa Krogen.
Peder.Chr. Asbjørnsen.

Begge bilder: Nannestad Historielag

Historier fra Måsan.

Har gått noen skiturer i de flotte løypene som Nannestad og Bjerke Løypekjørerlag har kjørt opp over Nannestadmåsan og Bjørkemåsan. Tenker tilbake til barndommen da det var torvstrøfabrikk nedenfor Bjørkekjerka. Vi hadde stor moro med å kjøre vognene som ble brukt til transport av tørket torv fra myra og inn til fabrikken. Fikk opp brukbar fart der på skinnegangen. Helt ufarlig var det nok heller ikke selv om det var brems på vognene.

Nå var det kanskje ikke så vanlig at torv fikk en overvintring på hengene oppe på måsan, men dette bildet av ei torvhenge er tatt våren 1971. Det var Bjerke Almenning som eide fabrikken og Tor Elton kan fortelle at fabrikken brant ned 15. juni 1971, så det er vel tvilsomt om denne torva noen gang kom i hus. Kanskje er dette et av de siste bildene som er tatt av torvstrøproduksjon i Nannestad. Så vidt jeg vet var alle de andre torvstrøfabrikkene i bygda lagt ned før den tid.

Tar også med et bilde fra samme område som er tatt sommeren 2016. Utrolig hvordan landskap endrer seg og gror igjen på 45 år.

Arnold Ruud.

Alle bilder: Arnold Ruud

Besøk hos Halvor Tangen på Sorenskrivergården Hovin

Torsdag 25. april var Nannestad Historielag på besøk på sorenskrivergården Hovin. Vi ble tatt godt imot av Halvor, og med Bosse som medhjelper fikk vi servert julekake og kaffe.

Skrivergården Hovin. Foto: @Bosse Tangen

Huset har sin historie tilbake til 1762 i den form det har nå. Fram til 1815 var det sorenskrivergård. Bygningen er på 700 kvadratmeter og ble fredet allerede i 1923.

Halvor Tangen med familie tok over gården i 2000 og har siden restaurert huset i samarbeid med Riksantikvaren og fylkeskonservatoren.

Foto: Bjørn Lundberg

Halvor fortalte om den lange prosessen med restaurering av gården. Spesielt kan vi nevne fargesetting, de originale vinduene og sist men ikke minst salen vi satt i.
Salen har originale tapeter og kineserier fra 1700-tallet. Etter en lengre prosess med restaurering av tapetene og malerier var salen ferdig i 2017.

Hagen er også restaurert med tidsriktige grusganger.
Til slutt tok Halvor oss med på en omvisning i huset, hvor vi fikk se flere rom som var restaurert og tilbakeført til original fargesetting.
En stor takk til Halvor som åpnet sitt hjem for oss og viste oss denne unike bygningen.

Leder: Berit Schei Hagen

Foto: Bjørn Lundberg

Foto: Bjørn Lundberg

Foto: Bjørn Lundberg

Program og møter 2019

Torsdag 23. mai kl. 19.00
Medlemsmøte
Tema: Bosse forteller om hendelser i Nannestad maidagene 1945 og enkelte hendelser under krigen.

Mandag 3. juni kl. 18.30 Skoklefallsdagen på Sør-Kringler

Nannestad festivalen 14. – 16. juni. Museet er åpent lørdag 12-15.

Programmet for høsten er ikke klart, foreløpig har vi satt av disse dagene for medlemsmøter.

Torsdag 29. august
Torsdag 26. september
Torsdag 24. oktober
Torsdag 21. november

For desember dato ikke bestemt
Endringer vil kunne forekomme.
Tema vil bli kunngjort senere, følg med på vår nye hjemmeside http://nannestadhistorielag.lag247.no/ og se kalender.
Se vår Facebook side. https://www.facebook.com/nannhist/

Historiske glimt første mandag i måneden er planlagt startet opp i september.

Vil du støtte oss med din grasrotandel?

NANNESTAD HISTORIELAG
Org.nr: 918405542

GRASROT ANDELEN

32774918405542

NORSK TIPPING

Med vennlig hilsen
Berit Schei Hagen
Leder Nannestad Historielag

Adr.:Holtervegen 26,
2034 Holter

beritsch.hagen@gmail.com